

OVISNOST O KOCKANJU

suvremena ovisnost i važnost društveno odgovornog priređivanja igara na sreću

doc.dr.sc. Neven Ricijaš

Odsjek za poremećaje u ponašanju
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Lutrija Bosne i Hercegovine, 17.10.2016., Sarajevo

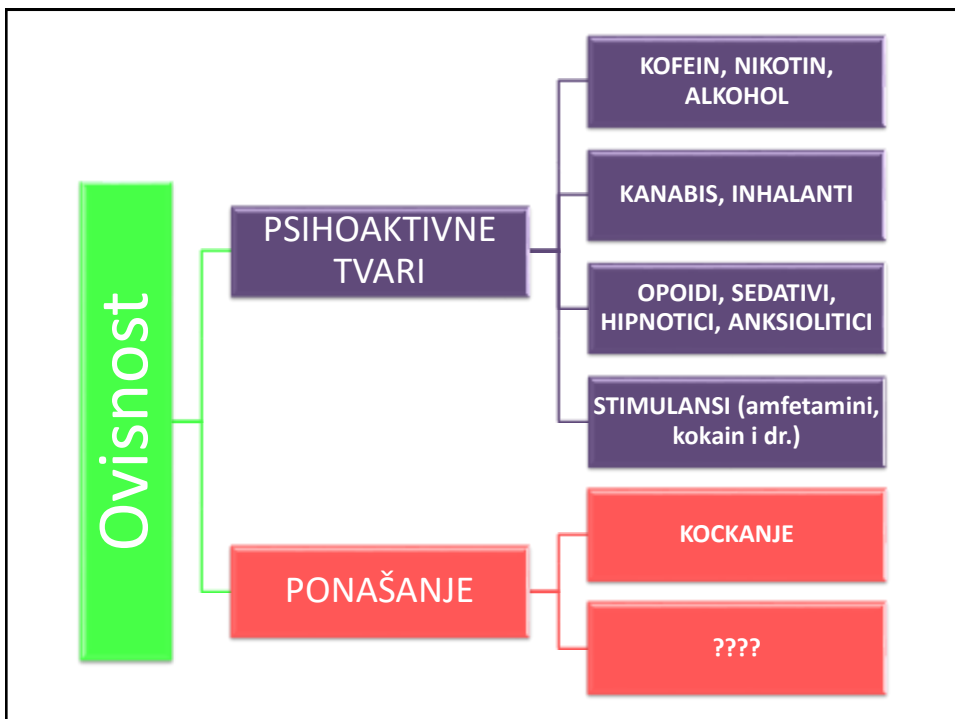
CILJ PREDAVANJA/EDUKACIJE

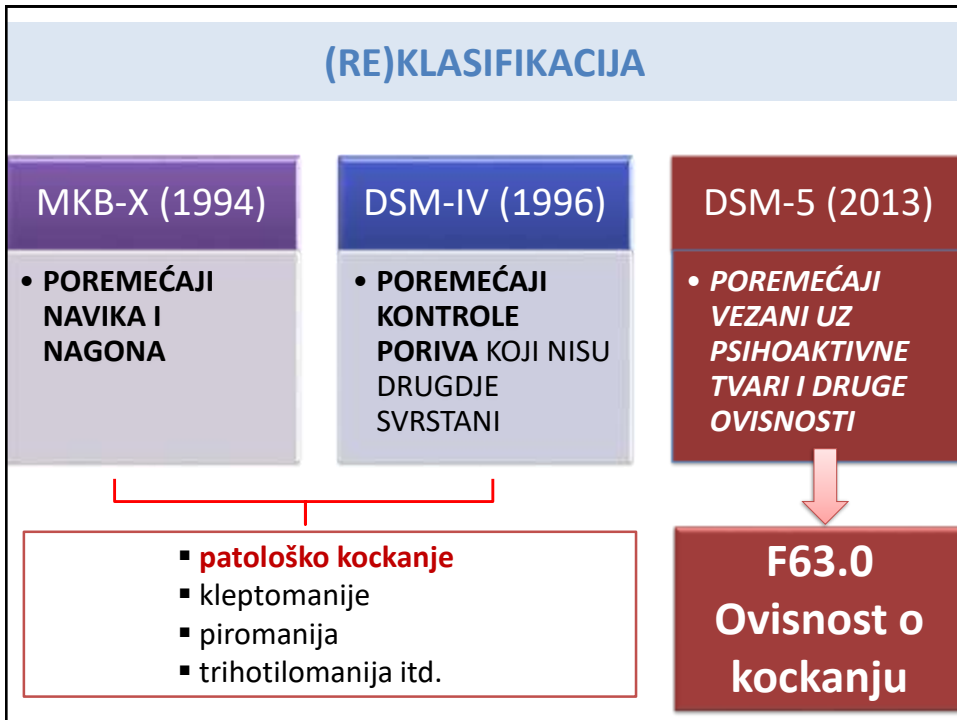

Što su po Vašem mišljenju bihevioralne (ponašajne) ovisnosti?

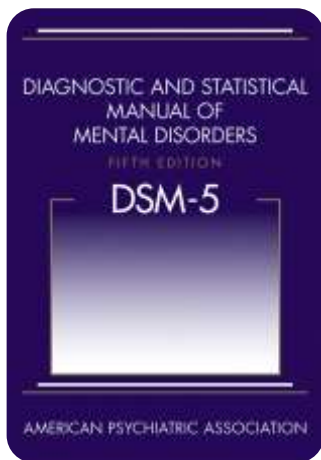

Možemo li biti ovisni o ponašanju?

Kriteriji za postavljanje dijagnoze

Koje simptome pokazuje osoba koja je ovisna o kockanju?

(RE)KLASIFIKACIJA – DSM-5

OVISNOST O KOCKANJU (F63.0)

- A. Perzistentno i povratno problematično kockanje** koje vodi do klinički značajnog oštećenja ili patnje, te se iskazuje tako da pojedinac očituje **4 (ili više) od sljedećega u 12-mjesečnom razdoblju:**

1. Ima potrebu za kockanjem sa **sve većim iznosima** kako bi se dostiglo željeno uzbuđenje.
2. **Nemiran je ili razdražljiv kada pokušava smanjiti** ili prestati s kockanjem.
3. Ima opetovana **neuspješna nastojanja radi kontrole**, smanjenja ili prestanka kockanja.
4. Često je **zaokupljen** kockanjem (razmišljanje o proživljenom i sl.)
5. Često **kocka kada se loše osjeća**.
6. Nakon što izgubi novac, često se vraća drugi dan da nadoknadi (**„lov“**).
7. **Laže** kako bi prikrio veličinu upletenosti u kocku.
8. **Ugrozio je ili izgubio važnu vezu**, posao, obrazovne ili poslovne prilike zbog kockanja.
9. **Oslanja se na druge kako bi nabavio novac** kojim bi olakšao financijsku situaciju.

(RE)KLASIFIKACIJA – DSM-5

B. Kockanje se ne može bolje objasniti maničnom epizodom.

- **Epizodično** (zadovoljavanje kriterija više od jednom, simptomi se smiruju na barem nekoliko mjeseci)
- **Perzistentno** (trajni simptomi tijekom više godina)

I. **Blagi** (4 do 5 kriterija)

II. **Umjereni** (6 do 7 kriterija)

III. **Teški** (8 do 9 kriterija)

SUVREMENE DEFINICIJE OVISNOSTI

- Korištenje tvari ili sudjelovanje u aktivnosti **s ciljem umanjivanja neugodnih emocija** ili postizanja ugone, uz **gubitak kontrole** nad intenzitetom, učestalosti ili trajanjem aktivnosti. Posljedično, značajno se **narušava i psihosocijalno funkcioniranje pojedinca** (na obiteljskom, socijalnom, financijskom itd. planu).

(Denzit-Lewis, 2009)

- “Razlika između zdravog entuzijazma i biheviornalne ovisnosti jest u tome što **zdravi entuzijazam doprinosi kvaliteti života, a ovisnost je narušava.**”

(Griffiths, 2005)

Obilježja bihevioralne ovisnosti (Griffits, 2005)

1. Značajna prisutnost u životu osobe
2. Modifikacija raspoloženja (nagrada)
3. Tolerancija (potrebni veći ulozi / rizici / više vremena)
4. Apstinencijski simptomi
5. Konflikt sa sobom i okolinom
6. Relaps / recidiv

TEORIJE I MODELI RAZVOJA OVISNOSTI O KOCKANJU

Zašto neki ljudi razviju probleme povezane s kockanjem?

PSIHODINAMSKI MODEL

PSIHOBIOLOŠKI MODEL

MODEL OVISNOSTI

BIHEVIORALNE TEORIJE

KOGNITIVNI MODELI

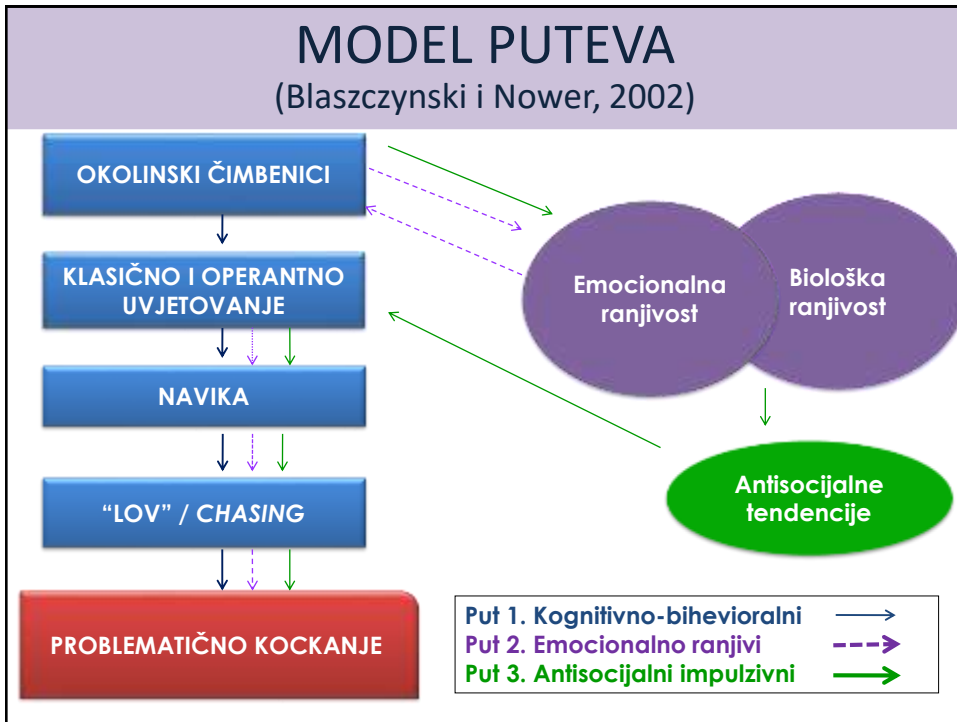

INTEGRATIVNE TEORIJE

Model puteva (*eng. Pathways model*)

Blaszczynski i Nower (2002)

RAZUMIJEVANJE VULNERABILNIH SKUPINA

Bio-emocionalna ranjivost	Antisocijalne tendencije
<ul style="list-style-type: none"> ▪ depresivnost ▪ anksioznost ▪ emocionalna nestabilnost ▪ PTSP ▪ slabe vještine nošenja s problemima (<i> coping skills</i>) ▪ impulzivnost ▪ niski prag tolerancije na frustraciju (neuroticizam) ▪ slaba samoregulacija ▪ poremećaji iz autističnog spektra ▪ slabije intelektualne sposobnosti ▪ ADHD....itd.... 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ antisocijalni stavovi ▪ rizičan životni stil ▪ velika potreba za uzbuđenjem ▪ psihopatske tendencije ▪ emocionalna zaravnjenost (nedostatak empatije) ▪ itd... <div style="text-align: center; margin: 10px 0;"> </div> <ul style="list-style-type: none"> ➤ osobe koje su poslovno (ambijetalno) okružene igrama na sreću <ul style="list-style-type: none"> ➤ prodavači ➤ croupieri ➤ konobari ➤ i drugi koji rade u industiji

Možemo li biti ovisni o nečemu do čega
ne možemo doći, što nam nije
dostupno?

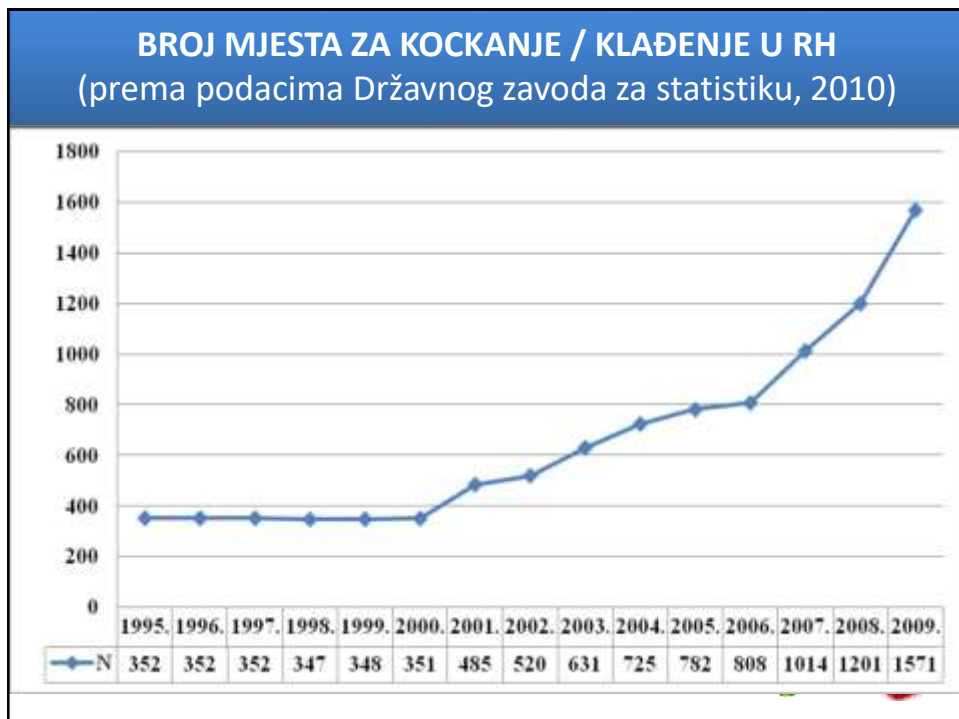
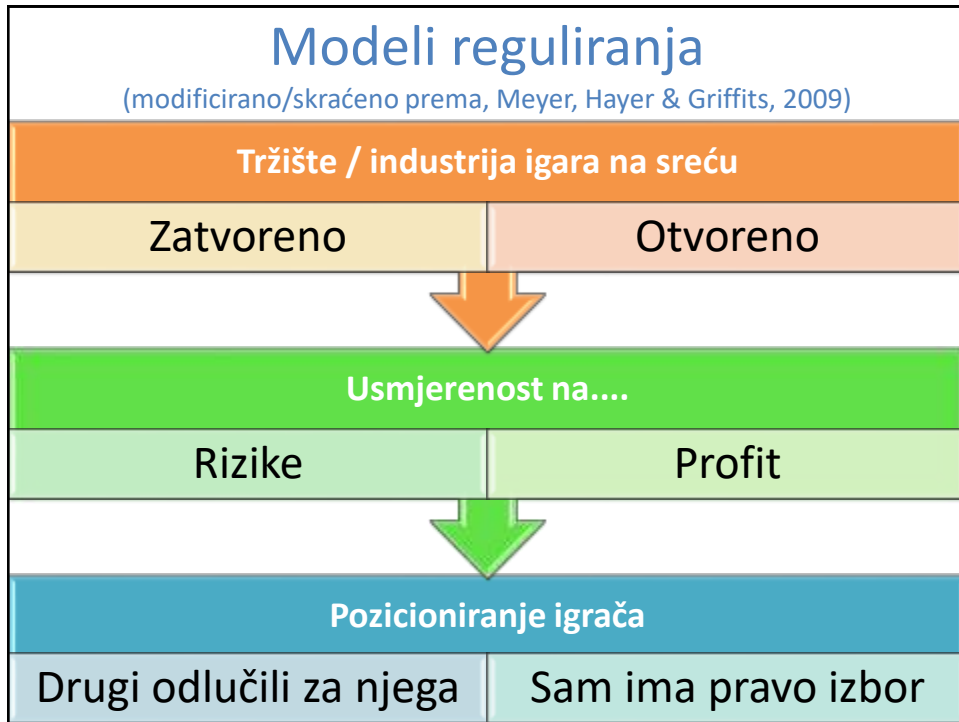
DOSTUPNOST I PRISTUPAČNOST KOCKANJA

DEFINIRANJE POJMOVA

- **Dostupnost** (*eng. Availability*): postojanje određenog sadržaja na nekom prostoru, u ovom slučaju legalno postojanje kockanja i kockarskih mogućnosti.
- **Pristupačnost** (*eng. Accessibility*): mogućnost igranja, odnosno kockanja
  - da osoba ima pravo pristupiti toj aktivnosti
- Ako je nešto dostupno, nije nužno i pristupačno
- **Pozitivna korelacija između dostupnosti/pristupačnosti i prevalencije ovisnosti**

Primjer

RH - 2016. godina

- **do 15x više prodajnih mjesta**
  - spotske kladionice
  - automat klubovi
  - prodajna mjesta u HL
  - kiosci, benzinske postaje
  - samoposlužni terminali/kladomati
  - casina
- **internet/online/aplikacije**

ŠTO KAŽU ISTRAŽIVANJA

...na našim prostorima

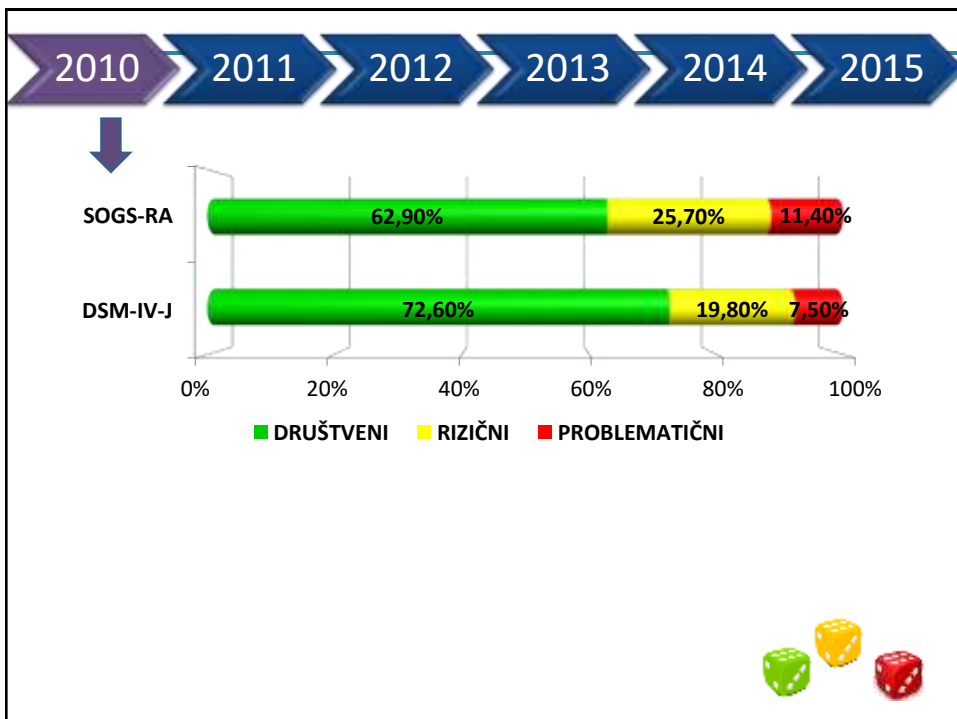
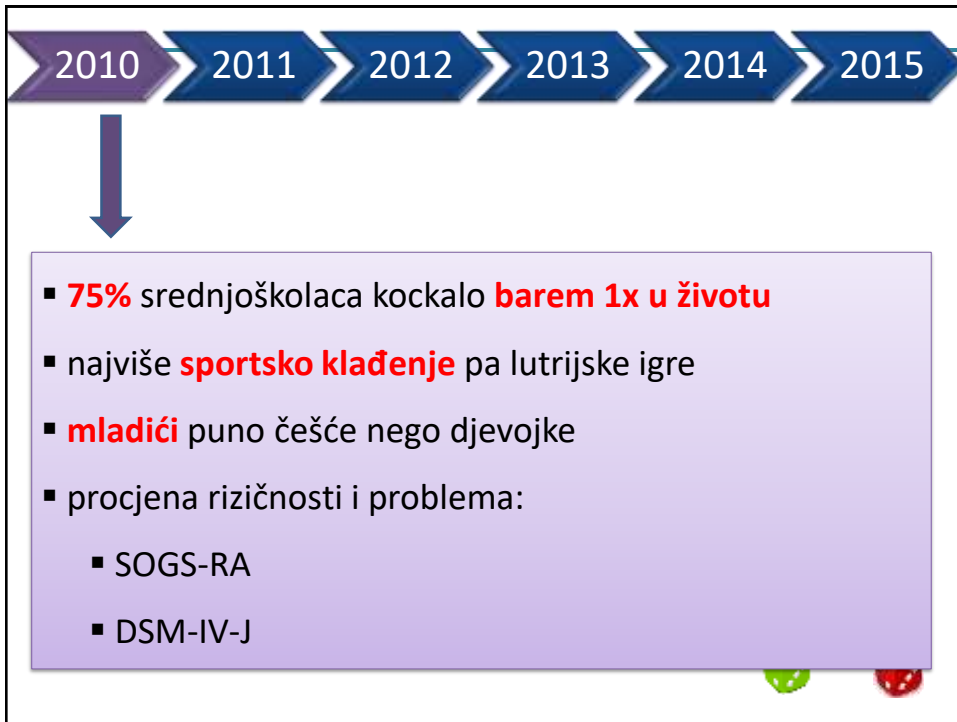
Znanstveno-istraživački projekt “Kockanje mladih u Hrvatskoj” 2010. - danas

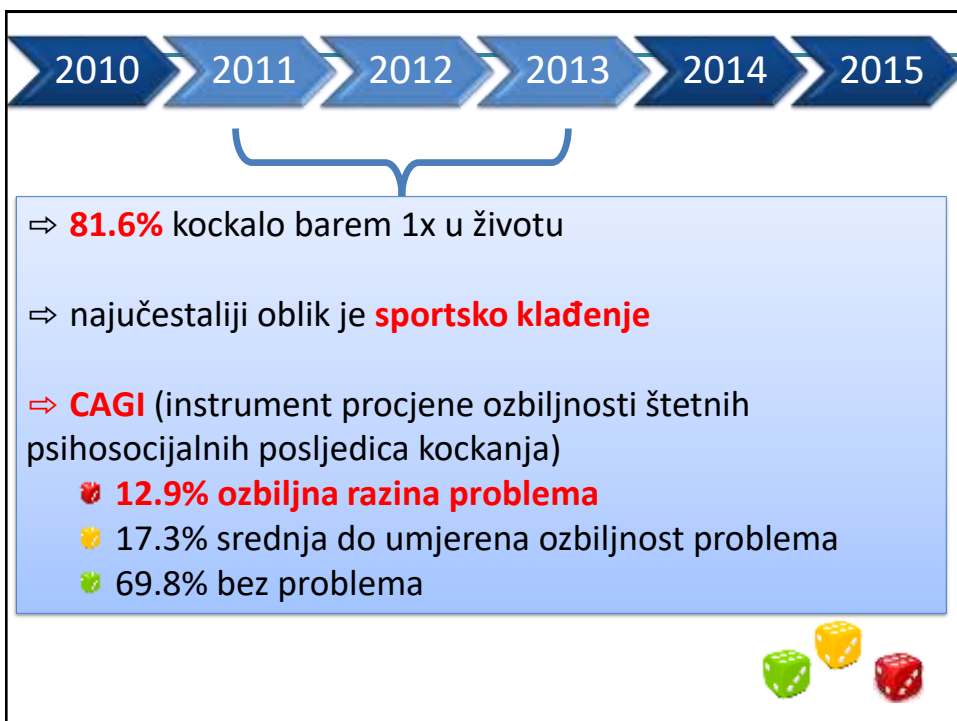
Projekt financijski i organizacijski podržavaju:

- ✓ Sveučilište u Zagrebu
- ✓ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
- ✓ Agencija za odgoj i obrazovanje
- ✓ Hrvatska lutrija, d.o.o.

Učestalost REDOVITOG kockanja 1x tjedno ili češće od toga

	Cijeli uzorak (N=2.702)	Uzorak <=17 godina (N=2.068)	Mladići (N=1.330)	Mladići <=17 god. (N=993)
Sportsko klađenje	19.4%	18.5%	36.6%	35.6%
Automati	7.0%	6.6%	12.6%	12.1%
Putem Interneta	5.8%	5.1%	11.1%	9.9%

 KANADA	 HRVATSKA
<ul style="list-style-type: none"> 45-67% tijekom života ili prošle godine 2.7% redovito sportsko klađenje 1.1% redovito automati mladići > djevojke 	<ul style="list-style-type: none"> 45-83% tijekom života ili prošle godine 20% redovito sportsko klađenje 12% redovito automati mladići > djevojke ➤ veća dostupnost i pristupačnost
<ul style="list-style-type: none"> CAGI - GPSS: <ul style="list-style-type: none"> 1.3% crveno svjetlo 5.5% žuto svjetlo 93.2% zeleno svjetlo 	<ul style="list-style-type: none"> CAGI - GPSS: <ul style="list-style-type: none"> 12.9% crveno svjetlo 17.3% žuto svjetlo 69.8% zeleno svjetlo
<p>Elton-Marshall, Leatherdale & Turner (2016); Tremblay, J., Stinchfield, R., Wiebe, J. & Wynne (2011); Gupta and Derevensky (2002); Ricijaš, Dodig Hundrić, Huić, Kranželić (2013); Puharić et al. (2016)</p>	

2015

2016

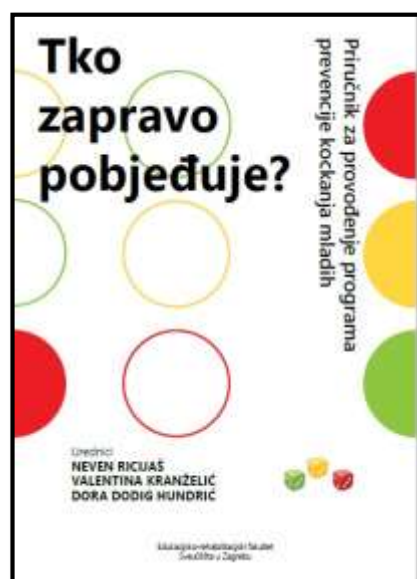
ISTRAŽIVANJE:

⇒ „Roditeljska percepcija kockanja mladih”

- roditelji & djeca (oko n=1.000)
- paralelno s McGill Sveučilištem u Kanadi
- analiza podataka u tijeku

Stručni projekt - PREVENTIVNI PROGRAM:

- ⇒ **programski paket** – priručnici za izvoditelje programa prevencije kockanja mladih „Tko zapravo pobjeđuje?’ i **radne bilježnice za učenike**
- ⇒ osmišljena **edukacija za odgojno – obrazovne djelatnike**

Istraživanja u RH na općoj populaciji

Glavak Tkalić & Miletić (2012)

- **REPREZENTATIVNI UZORAK:** 15 do 64 godina života
- životna prevalencija = 67% (M=73%; Ž=61%)
- najviše iskustva u lutrijskim igrama i klađenju
- **SAMOPROCJENA PROBLEMA POVEZANIH S KOCKANJEM**
  - 15-64 = **2.5% (M=4.6%)**
  - 15-34 = **3.2% (M=5.6%)**

DRUŠTVENI TROŠAK OVISNOSTI O KOCKANJU

primjer Slovenskog ekonomskog istraživanja
Makarovič i sur. (2011)

Troškovi problematičnih i patoloških kockara - okvirne procjene

- Autori koriste dvije međunarodne metode izračuna troškova:
  - NORC metodologija
  - APC metodologija
- Populacija (SLO) = 2.053.014 stanovnika
- Procjena problematičnih i patoloških kockara
  - A. = 1%
  - B. = 2.5%

Table 4. Social costs of problem and pathological gamblers according to the APC methodology (In Euro).

	Minimum estimate (1% of problem and pathological gamblers in the population)	Maximum estimate (2.5% of problem and pathological gamblers in the population)
Financial costs		
Bad debts	628,650.20	1,571,625.50
Productivity and employment		
Decreased productivity	514,198.77	1,285,496.92
Changing the workplace – costs of the state	254,720.33	636,800.83
Changing the workplace – costs of the employer	65,088.45	162,721.13
Crime		
Police intervention	9,239.88	23,099.71
Courts	40,713.58	101,783.95
Prisons	178,896.00	447,240.00
Personal and family costs		
Emotional pain of the family members	9,146,504.04	22,866,260.10
Financial costs of divorce	22,340.97	55,852.41
Emotional costs of separation	49,196.43	122,991.07
Emotional costs of divorce	114,309.34	285,773.36
Emotional costs of violence	20,573.87	51,434.68
Depression	300,484.05	751,210.13
Thinking about suicide	42,926.29	107,315.73
Suicide attempts	31,497.17	78,742.92
The impact of suicide to the family members	51,970.33	129,925.82
Treatment costs		
Treatment costs for pathological gamblers	285,112.82	707,788.88
Total	11,754,422.03	29,386,055.07

articles 139

APC MEDODOLOGIJA DRUŠTVENIH
TROŠKOVA PROBLEMATIČNIH I PATOLOŠKIH
KOCKARA PO MINIMALNOJ PROCJENI OD
1% I MAKSIMALNOJ OD 2.5%

OBILJEŽJA IGARA NA SREĆU

...i njihov utjecaj na prevalenciju/incidenciju
ovisnosti o kockanju

OBILJEŽJA IGARA & ADIKTIVNI POTENCIJAL

- različite igre na sreću imaju različiti **adiktivni (ovisnički) potencijal**
- **vjerojatnost razvoja psihosocijalnih problema**, odnosno problema ovisnosti je različita ovisno o vrsti kockarske aktivnosti
- oni su međusobno **isprepleteni**

Ključna obilježja igara vezana uz adiktivni potencijal

1. Brzina saznavanja rezultata
2. Brzina novog ulaganja
3. Kontinuiranost igranja
4. Element percipirane vještine
5. Percepcija “zamalo sam dobio”
6. Manipulacija ulogom i mogućnost uloga malog iznosa novca
7. Geovremenska pristupačnost
8. Društvena percepcija
9. Kontekst/prostor igranja

Objašnjenje svih elemenata kroz tri igre

Dodatna obilježja

- atraktivnost mjesta u kojem se igra (uređenje, rasvjeta, čistoća, ozvučenje, atmosfera, mogućnost pušenja, konzumacije alkohola i sl.)
- zvukovi tijekom igre (npr. automati)
- visina jackpota i uloga
- mogućnost korištenja kreditnih kartica tijekom igre
- blizina bankomata
- radno vrijeme, itd.

Povezati s dostupnosti i pristupačnosti

- ukoliko su igre koje imaju visok adiktivni potencijal **visoko dostupne i pristupačne**, tada je to značajniji društveni rizik za populaciju
- što više **vremena i truda** je potrebno uložiti za kockanje (npr. planiranje, putovanje, oblačenje, priprema) - manja je vjerojatno da će ljudi kockati svaki put kada osjete impuls
- **praktičnost kockanja** je stoga ključno pitanje kojim se regulator treba baviti iz javnozdravstvene perspektive

ISKUSTVA IZ PRAKTIČNOG TRETMANSKOG RADA S MLADIMA

*Zašto se kockanje naziva skrivenom
ovisnosti?*

Kako sve počinje?

- 🌱 adolescencija - pubertet
- 🌱 osjećaj "Ja sve mogu!"
- 🌱 želja za zabavom i uzbuđenjem
- 🌱 nerazumijevanje igara na sreću
- 🌱 najčešće sportske kladionice
(opći doživljaj bezazlenosti)
- 🌱 mali ulozi - zabavnije je gledati sport (10-20kn)
- 🌱 mogućnost neke (lake) zarade
- 🌱 ako se i izgubi, nije problem, mali ulog

Što se događa redovitim igranjem?

- 🌱 prva iskustva dobitaka
- 🌱 povećavaju se ulozi - veći apetiti
- 🌱 zajedničko ulaganje vršnjaka
- 🌱 trošenje džeparca na kladionice
- 🌱 dobitak = mogu si nešto novo priuštiti
- 🌱 razmišljanja da imaju "sistem"
- 🌱 proučavanje "sistema" i dojava na internetu
- 🌱 kognitivne distorzije – pokušaj kontrole igre
- 🌱 uključivanje u druge igre

Negativne posljedice i problemi

- ❁ redovito igranje = veći gubitci
- ❁ posuđivanje novca (zaduživanje)
- ❁ osjećaj zabrinutosti (anksioznost) i preokupacija
- ❁ vraćanje novca kroz igre na sreću - ulaganje kako bi se osvojilo i vratilo dugove
- ❁ gubitak kontrole na sobo (emocijama i ponašanjem)
- ❁ krađa novca, krađa zlatnine, kaznena djela
- ❁ obitelj saznaje = obiteljski problem

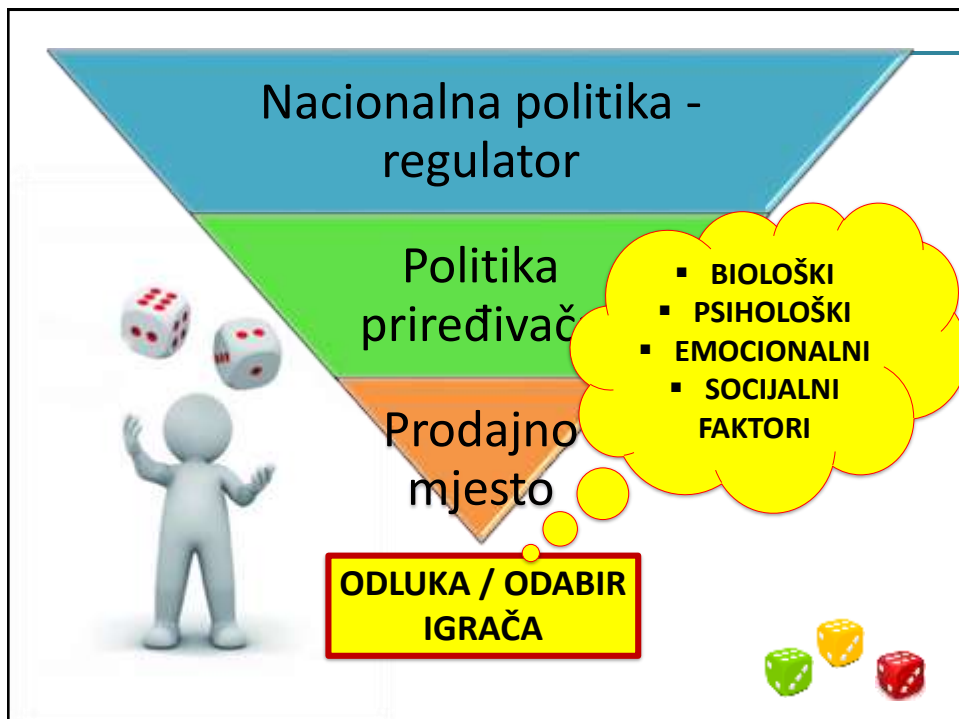
BRIGA ZA VULNERABILNE SKUPINE

Društveno odgovorno priređivanje
&
Javnozdravstvena perspektiva

Ključne komponente

1. Dostupnost igara na sreću u društvu / lokalnoj zajednici
2. Pristupačnost igrama na sreću
  1. Zaštita djece i maloljetnika
  2. Geovremenska pristupačnost
3. Oglašavanje
  1. Javnozdravstveni pristup (npr. cigarete, alkohol)
  2. Vrste poruka, mjesto i vrijeme oglašavanja
4. Educiranost regulatora i priređivača
5. Informiranost igrača
6. Dostupnost tretmana

Hvala na pažnji!

neven.ricijas@gmail.com

